



UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

Kultur och fritid



En beskrivning av ungdomars villkor

Kapitel 6 Kultur och fritid

Huvudområdet kultur och fritid handlar om politiska mål inom politiken för det civila samhället, idrotts- och kulturpolitiken samt mediepolitiken. Inom området ryms ungas eget skapande, föreningsaktiviteter, folkbildning samt deras förhållande till medier.

Fritiden spelar en viktig roll för unga och huvudområdet syftar bland annat till att unga i sina fritidsaktiviteter ska ha tillgång till inflytande och genom aktiviteterna uppmuntras att delta i ett demokratiskt samhälle samt till att förbättra sin hälsa.

Kultur och fritid

Tema	Nr	Indikator	Variabler	Relation		Tendens	Uppgiftslämnare	Politikområde
				Tjejer	Killar			
Föreningsliv	83	Deltagande i folkrörelser och föreningar, 2010/11.				Deltagande i föreningsmöten har sjunkit markant sedan 1994/95.	Ungdomsstyrelsen	Politik för det civila samhället
Idrottsutövare	84	Andel motionsutövare, 2012.				Sedan 2000 har andelen unga i åldern 7–14 år och 20–29 år som motionerar varit relativt konstant medan andelen minskat bland de som är 15–19 år.	Riksidrottsförbundet	Idrottspolitik
	85	Andel som tränar eller tävlar i idrott, 2012.				Negativ utveckling sedan 2000.		
Kulturvanor	86	Besöks- och läsvanor, 2006/07.				Negativ utveckling sedan 1982/83 förutom för besök på konstmuseum, konstutställning och konsert.	Kulturrådet	Kulturpolitik
	87	Eget kulturutövande, 2006/07.				Samtliga former av utövande har minskat sedan 1982/83.		

	Kön		Funktionsnedsättning
	Bakgrund		Sexuell läggning
	Region		Äldre jämförelsegrupp
	Socioekonomi		



Tjejers situation bättre än killars



Killars situation bättre än tjejers



Ingen eller liten skillnad mellan tjejer och killar



Positiv tendens



Oförändrad tendens



Negativ tendens

Föreningsliv

INDIKATOR 83

Deltagande i folkrörelser och föreningar	Uppgiftslämnare: Ungdomsstyrelsen
<p>Av unga i åldern 16–25 år uppgav 32,1 procent 2010/2011 att de under de senaste 12 månaderna varit på möte i en förening (exklusive politiska partier och fackliga möten) och 38 procent att de varit på möte i en förening (inklusive politiska partier och fackliga möten). En större andel av de unga med svensk bakgrund var aktiva än av de unga med utländsk bakgrund, men det var små skillnader i aktivitet mellan killar och tjejer och mellan unga boende i olika typer av kommuner.</p>	

Många unga deltar i olika föreningar. Det kan vara i skolan, i bostadsområdet eller på andra arenor där unga finns. Enligt den senaste mätningen 2010/2011 var andelen 16–25-åringar som var *medlemmar i en förening* 49,5 procent och andelen 35–74-åringar 81,4 procent. Medlemskap i alla typer av föreningar, inklusive idrott, fackföreningar, politiska partier och konsumentföreningar ingår i dessa uppgifter. Andelen föreningsmedlemmar fortsätter dock att minska, 2004/2005 hade 64 procent i ungdomsgruppen (16–25 år) och 88 procent i den äldre åldersgruppen medlemskap i en förening. Om man istället för medlemskap faktiskt granskar *föreningsdeltagande* är däremot skillnaderna mellan unga och äldre betydligt mindre, vilket förmodligen har att göra med att äldre i större omfattning är passiva medlemmar i till exempel konsumentföreningar och fackliga organisationer.

Denna indikator redogör för hur stor andel som under de senast föregående 12 månaderna varit på möte i annan förening än parti och fackförbund/företagarorganisation. En tredjedel av de unga i åldern 16–25 år, 32,1 procent, hade vid mätningen 2010/2011 varit på möte i annan förening (exklusive politiska partier och fackliga möten) det senaste året. Andelen bland de äldre var 43,8 procent (tabell 6.1).

Tabell 6.1 Andel som under de senaste 12 månaderna varit på möte i annan förening*, 16–25 år och 35–74 år, 2010/2011. Procent

	16-19 år	20-25 år	16-25 år			35-74 år	16-74 år
			Killar	Tjejer	Samtliga		
Bakgrund							
Svensk	37,8	32,3	37,2	32,6	35	46,7	43,7
Utländsk	22	14,3	20,8	14,8	17,9	31,1	27
Region							
Storstäder och förortskommuner	33,8	26,3	32,6	26,7	29,9	43,7	39,8
Större städer	35,9	32,4	35,2	33	34,1	44,3	40,9
Övriga	35,5	25,4	35,8	24,7	30,6	42,8	40,4
Totalt	35,2	29,2	34,4	29,6	32,1	43,8	40,4

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns ULF-undersökning 2010/2011.

* Fackligt möte och möte i politiskt parti är exkluderade.

Kommentar: Boenderegion utgår från SKL:s kommungruppsindelning därorstäder avser Stockholms, Göteborgs och Malmö kommun samt förortskommunerna och större städer avser större städer, pendlingskommuner samt övriga kommuner med mer än 25 000 invånare. Utländsk bakgrund avser personer som själva är födda utomlands samt inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Svensk bakgrund avser personer som är inrikes födda med två inrikes födda föräldrar samt inrikes födda med en inrikes och en utrikes född förälder.

Mötesdeltagandet var lika omfattande bland tjejer som bland killar generellt, men unga med utländsk bakgrund, och framför allt tjejer med utländsk bakgrund, deltog i lägre grad i föreningsaktiviteter. Andelen tjejer med utländsk bakgrund som deltog i föreningsmöten 2010/2011 var nästan 18 procentenheter lägre än andelen tjejer med svensk bakgrund. Skillnaden i föreningsdeltagande utifrån svensk eller utländsk bakgrund var likartad i åldersgruppen 35–74 år (tabell 6.1).

Deltagande i föreningsmöten har sjunkit markant de senaste 15 åren, både bland unga och bland äldre. Åren 1994/1995 hade 51 procent av unga i åldern 16–25 år varit på möte i en förening, ett samfund eller liknande de senaste 12 månaderna. Vid de senaste mätningarna 2010/2011 hade andelen sjunkit till 38 procent, vilket dock är en svag ökning från mätningen 2008/2009. Bland de äldre, 35–74 år, sjönk andelen från 62 procent till 52 procent under samma period. Dessa uppgifter inkluderar möten i alla föreningar, även fackföreningar och politiska partier (tabell 6.2).

Tabell 6.2 Andel som under senaste 12 månaderna varit på möte som politiskt parti, fackförbund/företagarorganisation eller annan förening anordnat, 16-25 år och 35-74 år, 1994/95–2010/11. Procent

Ålder	1994/95	1996/97	1998/99	2002/03	2004/05	2006/07*	2008/09	2010/11
16–25 år	51	47	47	45	40	41	34	38
35–74 år	62	61	62	59	58	54	46	52
16–74 år	59	57	57	55	53	50	42	48

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns ULF-undersökning 2010/2011.

* SCB genomförde ett metodbyte 2006, de tidigare besöksintervjuerna ersattes det året med hälften telefonintervjuer och hälften besöksintervjuer. Från 2006 redovisas här endast telefonintervjuerna.

Kommentar: Frågan om möte med annan förening ställdes inte 2000/2001.

Idrottsutövande⁵³

INDIKATOR 84

Andel motionsutövare	Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet
<p>Drygt 85 procent av unga i åldern 7–19 år och 77 procent av de i åldern 20–29 år motionerade minst en gång i veckan 2012. För de som är yngre än 20 år är skillnaderna små mellan tjejer och killar. Däremot är andelen tjejer i åldern 20–29 år som motionerar större än andelen killar. Sedan 2000 har andelen unga i åldern 7–14 år som motionerar varit relativt konstant medan andelen minskat bland de som är 15–19 år, speciellt bland killar.</p>	

Tre fjärdedelar, 75 procent av de tillfrågade uppgav 2012 att de motionerade minst en gång i veckan. Störst andel som motionerade minst en gång i veckan, 94 procent, fanns i gruppen 7–14 år, följt av 77 procent i gruppen 15–29 år. I övriga åldersgrupper svarade mellan 67 och 76 procent att de motionerade en gång i veckan eller oftare (tabell 6.3).

Som motionsaktivitet räknas i denna indikator en aktivitet som överstiger 20 minuter per tillfälle och som utövas minst en gång i veckan. Knappt hälften, 44 procent, av de personer som deltog i undersökningen svarade att de motionerar mer än två gånger i veckan. Andelen motionerande tjejer och killar är ungefär lika stor till och med 14 års ålder. Därefter motionerar kvinnor i samtliga åldersgrupper i större utsträckning än män. Däremot, om man drar gränsen vid tre gånger i veckan motionerar män i större utsträckning.

Mellan 2000 och 2012 har andelen motionsutövare varit relativt konstant men 2012 ligger en procentenhet högre än 2000, det vill säga på 75 procent. Andelen kvinnor har från 2000 till 2012 ökat med 3 procentenheter medan andelen män har minskat med 1 procentenhet under tidsperioden. I åldersgruppen 15–19 år minskade andelen som under samma period svarade att de motionerar minst en gång i veckan, från 89 till 77 procent. Svarsunderlaget bland unga tjejer och unga killar är litet och det är därför svårt att dra några mer långtgående slutsatser om tendenser.

Tabell 6.3 Andel som utövar en motionsaktivitet minst en gång i veckan, efter kön och ålder, 2000 och 2008–2012. Procent

Ålders- grupp	Totalt						Män						Kvinnor					
	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2000	2008	2009	2010	2011	2012
7–14 år	95	96	92	94	96	94	96	96	93	92	95	93	94	96	91	95	96	95
15–19 år	89	88	89	87	78	77	88	87	90	87	82	70	90	89	88	86	73	85
20–29 år	78	74	72	78	71	77	78	65	70	75	71	73	78	84	75	80	72	82
30–39 år	62	73	69	70	68	67	58	72	64	68	65	64	67	75	74	73	72	70
40–49 år	64	73	71	71	71	72	57	67	62	70	64	67	72	80	80	72	78	77
50–59 år	71	73	75	71	70	69	63	63	71	63	70	59	80	83	78	79	70	79
60–70 år	72	73	74	76	75	76	68	70	73	75	72	68	76	77	76	78	79	84
Totalt	74	77	76	76	74	75	70	72	72	74	72	69	78	82	79	79	76	81

Källa: Riksidrottsförbundet, Statistiska centralbyrån, 2000, 2008, 2009, 2010 2011 och 2012.

Kommentar: Motionsaktivitet är en aktivitet som utövas minst en gång i veckan och i minst 20 minuter per tillfälle.

⁵³ Uppgifterna i indikator 84 och indikator 85 bygger på en urvalsundersökning där SCB, på uppdrag av Riksidrottsförbundet, årligen skickar ut en enkät till 5 000 slumpmässigt utvalda individer mellan 7 och 70 år. Undersökningen är riksrepresentativ.

INDIKATOR 85

Andel som tränar och tävlar i idrott	Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet
Andelen som 2012 tävlade eller tränade var 54 procent bland 7–14-åringar, 39 procent bland 15–19-åringar och 18 procent bland 20–29-åringar. Det var vanligare att killar uppgav att de tränade än att tjejer gjorde det. Sedan 2000 har andelen som tränar och tävlar minskat bland 7–29-åringarna.	

År 2012 svarade totalt 17 procent att de tränar eller tävlar i någon idrott. Knappt 7 procent uppgav att de tränar eller tävlar tre gånger i veckan eller oftare. Med tävling avses medverkan i någon form av organiserat seriesystem eller arrangerad individuell tävling. Andelen som tävlar eller tränar är högst bland unga och sjunker sedan med stigande ålder.

I samtliga åldersgrupper tävlar eller tränar män i större utsträckning än kvinnor. På totalnivå kan man notera vissa förändringar under 2000-talet. Bland unga ser vi en minskning i grupperna 7–14 år, 15–19 år och 20–29 år sedan 2000. Mellan 2000 och 2012 har andelen killar, i åldern 15–19 år, som tränar eller tävlar minskat. Andelen tjejer, i samma ålder, som tränar eller tävlar har ökat (tabell 6.4).

Tabell 6.4 Andel som tränar och tävlar i idrott, 2000 och 2008–2012. Procent

Åldersgrupp	Totalt						Män						Kvinnor					
	2000	2008	2009	2010	2011	2012*	2000	2008	2009	2010	2011	2012*	2000	2008	2009	2010	2011	2012*
7–14 år	63	66	68	66	69	54	70	73	70	72	74	63	56	58	67	58	64	44
15–19 år	50	41	44	43	39	39	68	47	51	52	45	43	29	35	36	35	32	36
20–29 år	28	21	20	25	21	18	41	27	24	32	26	25	15	14	12	17	16	10
30–39 år	19	16	20	18	15	11	28	24	25	25	25	18	9	8	12	10	6	5
40–49 år	10	15	13	15	14	10	15	19	21	24	20	15	4	10	9	6	7	4
50–59 år	10	6	9	8	9	6	11	7	12	12	14	8	9	4	3	5	4	5
60–70 år	5	8	8	12	9	6	6	10	12	12	13	8	4	6	4	11	6	5
Totalt	24	21	22	23	21	17	31	26	28	29	28	22	16	16	16	17	15	12

Källa: Riksidrottsförbundet, Statistiska centralbyrån, 2000, 2008, 2009, 2010 2011 och 2012.

* 2012 ändrades formuleringen i frågan till "Utövar du någon tävlingsidrott" från "Tränar och tävlar du i någon idrott" vilket kan ha påverkat svaren.

Kommentar: Med tävling avses medverkan i någon form av organiserat seriesystem eller arrangerad individuell tävling.

Kulturvanor⁵⁴

INDIKATOR 86

Besöks- och läsvanor	Uppgiftslämnare: Statens kulturråd
En knapp tredjedel av 16–23-åringarna hade under 2006/2007 gått på teater och konstmuseum, drygt hälften hade gått på konsert och till ett bibliotek, tre fjärdedelar hade läst böcker och 90 procent hade gått på bio minst en gång de senaste 12 månaderna. Tjejerna var i högre grad än killarna aktiva och unga i storstäder var i högre grad aktiva än i övriga kommuner. Sedan 1982/1983 har besöks- och läsvanorna sjunkit för alla aktiviteter utom för besök på konstmuseer eller konstutställningar och på konserter.	

Andelen 16–23-åringar som vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna besökt någon av de aktuella kulturaktiviteterna eller läst en bok, minskade i alla kategorier mellan 1998/1999 och 2006/2007. I samtliga kategorier utom en är det till och med så att andelen vid det senaste mättillfället är den lägsta som någonsin noterats i ULF. För besök på konstmuseer och konstutställningar är andelen besökare den näst lägsta som noterats.

Det är svårt att skilja ut mönster. Exempelvis ökade andelen 16–23-åringar som någon gång under de senaste 12 månaderna besökt ett konstmuseum eller en konstutställning svagt mellan 1982/1983 och 2006/2007, från 25 procent till 30 procent, samtidigt som andelen ungdomar som besökt ett annat museum än konstmuseum minskade från 51 procent till 22 procent. De två vanligaste aktiviteterna, biobesök och bokläsande, liksom teaterbesök visar i olika grad vikande tendenser, medan andelen unga som besökt konserter låg på samma nivå vid den senaste mätningen som vid den första (tabell 6.5).

Biblioteksbesöken visar en intressant utveckling. Andelen 16–23-åringar som besökt ett bibliotek åtminstone någon gång under de senaste 12 månaderna ökade från 65 procent till 78 procent mellan 1990/1991 och 1998/1999 för att sedan minska kraftigt till 55 procent 2006/2007. Här skulle man kunna anta att tillgången till hemdator med internetuppkoppling har haft betydelse. I slutet av 1990-talet var det fortfarande inte särskilt utbrett med internetuppkoppling i hemmet och internetcaféer var ännu ganska ovanliga. Många ungdomar utnyttjade då folkbibliotekens datorer för att söka på webben. Men i takt med att det blivit vanligare med såväl internet i hemmen som ett kommersiellt utbud av tillgång till internet, har anledningen för unga att besöka ett bibliotek minskat.

En tendens är att minskningstakten är högre för att göra något ofta än för att göra något åtminstone någon gång om året. Till exempel minskade andelen 16–23-åringar som gått på bio minst någon gång under de senaste 12 månaderna med 3 procentenheter, från 93 procent till 90 procent mellan 1982/1983 och 2006/2007, samtidigt som andelen som gått på bio mer än fem gånger under 12 månader, minskade med 26 procentenheter, från 63 procent till 37 procent under samma period. Motsvarande utveckling finns för bokläsande, men den är inte lika tydlig.

⁵⁴ Redovisningen av indikator 86 och 87 bygger på SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden (ULF). Det är fyra mätpunkter med åtta års mellanrum 1982/1983–2006/2007. Då insamlings sättet för ULF har ändrats bör försiktighet iakttas vid jämförelser mellan före och efter 2006.

Skillnader mellan tjejer och killar

Generellt sett är en större andel tjejer än killar aktiva. Skillnaderna är dock mycket små för biobesök, konsertbesök och besök på annat museum än konstmuseum minst någon gång under de senaste 12 månaderna. För teaterbesök och besök på konstmuseum skiljer det ungefär 10 procentenheter och för bokläsande och biblioteksbesök skiljer det ungefär 20 procentenheter. Andelen tjejer som besökt en teater minskade snabbare mellan 1982/1983 och 2006/2007 än vad andelen killar minskade (från 45 procent till 33 procent för tjejer jämfört med från 28 procent till 25 procent för killar). För biblioteksbesök och även bokläsande (om än inte lika tydligt) var förhållandet det omvända, det vill säga att skillnaden mellan tjejers och killars aktivitet ökade.

Skillnader mellan storstad och landsbygd

Generellt är 16–23-åringar i storstäder (inklusive förortskommuner) i högre grad aktiva deltagare i kulturaktiviteter än invånare i övriga kommuner på alla områden utom när det gäller biblioteksbesök, där aktiviteten 2006/2007 var lika stor oavsett var i landet man bodde. Skillnaderna mellan unga i storstäder och i övriga landet utjämnades mellan 1982/1983 och 2006/2007 för teaterbesök och besök på annat museum än konstmuseum. Däremot ökade skillnaderna något för besök på konstmuseum och biografier samt för bokläsande.

Skillnader beroende på om man är född i Sverige eller utomlands

Unga som är födda utrikes deltog 1982/1983 över lag i lägre grad än inrikes födda unga, vars båda föräldrar är födda i Sverige, i såväl besöksaktiviteter som läsande. Utvecklingstendensen är att skillnaderna minskat för biobesök och konsertbesök. För teaterbesök och besök på konstmuseum har skillnaderna helt utjämnats. För biblioteksbesök och besök på annat museum hade de utrikes födda vid mätningen 2006/2007 till och med högre andel som någon gång under de senaste 12 månaderna ägnat sig åt aktiviteten än vad jämförelsegruppen med inrikes födda ungdomar hade. Bara för bokläsande ökade skillnaderna mellan utrikes födda och inrikes födda ungdomar.

Tabell 6.5 Ungas besöks- och läsvanor: Andel som på fritiden ägnat sig åt följande aktiviteter under de senaste 12 månaderna, 16–23 år, 1982/83, 1990/91, 1998/99 och 2006/07. Procent

Aktivitet	Minst någon gång				Mer än 5 gånger			
	82/83	90/91	98/99	06/07	82/83	90/91	98/99	06/07
Teater								
Killar	28	29	33	25	3	2	2	1
Tjejer	45	48	44	33	6	5	4	3
Samtliga	36	39	38	29	4	3	3	2
Region*								
Storstadsområden	51	48	46	34	8	7	5	4
Större städer	36	43	40	27	4	4	3	1
Övriga	26	29	31	26	1	2	3	1
Bakgrund**								
Födda utomlands	29	34	37	29	4	4	5	1
Födda i Sverige	36	39	39	30	4	3	4	2
Konsert								
Killar	56	57	61	54	15	12	12	12
Tjejer	54	61	61	56	13	11	11	8
Samtliga	55	59	61	55	14	11	11	10
Region*								
Storstadsområden	58	60	58	58	16	10	11	12
Större städer	58	61	63	55	14	12	12	11
Övriga	51	58	61	52	12	12	11	8
Bakgrund**								
Födda utomlands	36	51	49	43	8	10	10	8
Födda i Sverige	56	60	62	56	14	11	11	11
Konstmuseum/utställning								
Killar	20	25	27	25	3	2	2	2
Tjejer	30	37	39	35	4	4	5	3
Samtliga	25	31	33	30	3	2	3	2
Region*								
Storstadsområden	33	34	40	38	6	4	5	3
Större städer	24	35	32	28	3	3	2	2
Övriga	20	26	29	24	3	1	3	2
Bakgrund**								
Födda utomlands	21	32	31	29	6	5	5	6
Födda i Sverige	25	30	34	30	3	2	3	2

* Storstadsområden = H1–H2, Större städer = H3 och Övriga = H4–H6.

** Födda i Sverige = Unga födda i Sverige med båda föräldrarna födda i Sverige. Födda utomlands = Unga födda utomlands oavsett föräldrarnas bakgrund.

Aktivitet	Minst någon gång				Mer än 5 gånger			
	82/83	90/91	98/99	06/07	82/83	90/91	98/99	06/07
Annat museum								
Killar	50	34	36	23	3	2	2	1
Tjejer	52	39	38	22	5	3	2	2
Samtliga	51	36	37	22	4	2	2	1
Region*								
Storstadsområden	61	42	42	28	8	4	2	2
Större städer	49	38	38	19	2	2	2	2
Övriga	44	28	32	21	3	1	2	0
Bakgrund**								
Födda utomlands	45	32	30	24	8	5	3	2
Födda i Sverige	53	36	39	22	4	2	2	1
Bibliotek								
Killar	60	60	72	46	35	30	42	22
Tjejer	71	69	84	65	38	38	53	36
Samtliga	65	65	78	55	37	34	47	29
Region*								
Storstadsområden	66	64	77	54	36	32	43	28
Större städer	67	66	78	58	38	37	49	33
Övriga	63	63	78	53	37	31	48	24
Bakgrund**								
Födda utomlands	60	77	83	66	37	48	55	42
Födda i Sverige	65	64	77	54	36	33	46	27
Bio								
Killar	94	93	91	89	66	55	50	37
Tjejer	92	95	94	91	60	59	50	37
Samtliga	93	94	93	90	63	57	50	37
Region*								
Storstadsområden	95	97	94	92	72	68	59	47
Större städer	96	95	94	92	65	55	49	39
Övriga	90	93	89	85	59	52	44	26
Bakgrund**								
Födda utomlands	78	85	88	82	47	55	48	37
Födda i Sverige	94	95	93	91	64	57	49	36
Läst böcker					Varje vecka			
Killar	80	76	75	66	34	27	25	21
Tjejer	94	92	88	86	51	48	40	35
Samtliga	87	84	82	76	42	37	32	28
Region*								
Storstadsområden	90	86	85	78	49	43	35	28
Större städer	88	86	83	78	40	39	32	30
Övriga	85	82	78	71	39	32	30	24
Bakgrund**								
Födda utomlands	85	89	79	72	41	39	20	17
Födda i Sverige	88	84	82	77	43	37	34	29

Källa: Kulturrådet. Statistiska centralbyrån, ULF-undersökningen.

INDIKATOR 87

Eget kulturutövande	Uppgiftslämnare: Statens kulturråd
Bland 16–23-åringar hade under 2006/2007 cirka 30 procent målat/ritat/tecknat och skrivit dagbok, ungefär en femtedel hade spelat musikinstrument och deltagit i studiecirkel och drygt 5 procent hade sjungit i kör minst en gång de senaste 12 månaderna. Tjejer och boende i storstäder var i högre grad aktiva än killar och boende i övriga kommuner. Sedan 1982/1983 har det egna kulturutövandet minskat inom samtliga former.	

För eget utövande är tendenserna tydligare än för indikatorn besöks- och läsvanor. Samtliga former av utövande har entydigt vikande utveckling, även om minskningarnas storlek varierar. Dock påverkas jämförbarheten över tid av de ändrade insamlingsmetoderna för ULF.

Aktiviteter med en liten andel utövare redan vid första mätningen 1982/1983, som exempelvis att sjunga i kör, har naturligtvis inte kunnat minska lika mycket som aktiviteter med en hög andel utövare, som exempelvis att skriva dagbok eller brev. Andelen utövare av aktiviteter under de senaste 12 månaderna som har med skrivande att göra minskade från 52 procent till 31 procent under perioden 1982/1983 till 2006/2007. Men nästan hela minskningen skedde mellan de två senaste mättillfällena och det finns all anledning att anta att detta också har att göra med den ökande internetanvändningen (tabell 6.6).

Skillnader mellan tjejer och killar

Skillnaderna mellan tjejers och killars eget utövande minskade generellt då tjejerna minskade aktiviteten eget utövande i större utsträckning än vad killarna gjorde. Andelen tjejer som musicerar minskade så mycket att killarna vid den senaste mätningen för första gången hade en högre andel utövare än vad tjejerna hade. Det är också det enda område där killarna enligt den senaste mätningen i större utsträckning än tjejerna var aktiva utövare. Ungefär var fjärde kille mellan 16 och 23 år hade någon gång under det senaste året spelat ett musikinstrument, medan ungefär var femte tjej gjort detsamma. Tjejers körsjungande och studiecirkeldeltagande minskade också så mycket att skillnaderna mellan tjejers och killars aktivitet nästan försvann. Skillnaderna för skrivande samt bild- och formskapande aktiviteter var 2006/2007 fortfarande ganska stora till tjejernas fördel.

Skillnader mellan storstad och landsbygd

Unga i storstadsregionerna ägnade sig i högre grad åt egen kulturutövning, men även här minskade skillnaderna. Exempelvis var det 1982/1983 en högre andel av storstadsungdomarna än ungdomarna i de övriga kommunerna som skrev (59 procent mot cirka 50 procent). Denna skillnad minskade stegvis och andelen för alla tre kategorierna (storstadsområden, större städer och övriga) låg 2006/2007 kring 30 procent. Ungas målande, ritande etcetera visade en motsvarande utveckling.

Skillnader beroende på om man är född i Sverige eller utomlands

Unga som är födda utrikes deltog 1982/1983 överlag i lägre grad i eget kulturutövande än inrikes födda unga vars båda föräldrar är födda i Sverige. Den enda aktivitet där utrikes födda ungdomar 1982/1983 hade högre andel utövare än den andra gruppen var skrivande. Tendensen över tid är att skillnaderna mellan grupperna minskat för körsång och blivit utjämnade för eget musicerande. För studiecirkeldeltagande hade utrikes födda 2006/2007 en högre andel som någon gång under de senaste 12 månaderna ägnat sig åt detta jämfört med unga inrikes födda.

Tabell 6.6 Ungas eget utövande: Andel som på fritiden ägnat sig åt följande aktiviteter under de senaste 12 månaderna, 16–23 år, 1982/83, 1990/91, 1998/99 och 2006/07. Procent

Aktivitet	Minst någon gång				Varje vecka			
	82/83	90/91	98/99	06/07	82/83	90/91	98/99	06/07
Spelat musikinstrument								
Killar	26	25	24	25	17	16	16	18
Tjejer	34	27	24	19	16	13	10	8
Samtliga	30	26	24	22	17	15	13	13
Region*								
Storstadsområden	32	26	22	24	19	16	14	15
Större städer	30	27	24	22	16	14	12	13
Övriga	28	24	24	20	13	13	13	11
Bakgrund**								
Födda utomlands	20	31	14	23	13	20	7	14
Födda i Sverige	31	25	26	23	17	14	13	13
Sjungit i kör eller annan sånggrupp								
Killar	7	6	7	5	5	4	5	5
Tjejer	14	13	11	7	10	9	7	5
Samtliga	10	9	9	6	7	6	6	5
Region*								
Storstadsområden	10	10	9	9	7	6	7	7
Större städer	10	9	9	5	7	6	4	4
Övriga	11	8	10	4	8	6	7	4
Bakgrund**								
Födda utomlands	4	17	6	4	3	12	4	3
Födda i Sverige	11	9	10	6	8	6	6	5
Målat, ritat, tecknat eller arbetat med lera								
Killar		25	21	19		8	7	7
Tjejer		47	42	35		15	12	13
Samtliga		35	32	27		11	9	10
Region*								
Storstadsområden		39	34	27		13	9	11
Större städer		35	30	28		9	8	8
Övriga kommuner		34	32	25		11	11	11
Bakgrund**								
Födda utomlands		34	36	24		12	10	7
Födda i Sverige		36	32	27		11	10	10

Aktivitet	Minst någon gång				Varje vecka			
	82/83	90/91	98/99	06/07	82/83	90/91	98/99	06/07
Skrivit dagbok, dikter, brev, artiklar och dylikt								
Killar	31	29	27	15	7	6	7	6
Tjejer	74	72	76	49	32	32	37	22
Samtliga	52	50	51	31	20	18	22	14
Region*								
Storstadsområden	59	53	53	31	23	17	26	13
Större städer	50	52	51	32	17	21	19	14
Övriga	47	46	48	31	17	17	21	14
Bakgrund**								
Födda utomlands	55	50	53	33	20	14	18	11
Födda i Sverige	52	49	51	32	20	18	23	15
Deltagit i studiecirklar eller kurser					Mer än 20 gånger			
Killar	25	24	18	16	9	8	5	6
Tjejer	33	26	19	20	14	8	5	7
Samtliga	29	25	19	18	12	8	5	6
Region*								
Storstadsområden	31	26	19	20	14	9	4	9
Större städer	30	27	18	17	12	9	4	5
Övriga	27	24	20	16	10	6	6	5
Bakgrund**								
Födda utomlands	22	37	16	26	10	7	3	11
Födda i Sverige	29	25	19	17	11	8	5	6

Källa: Kulturrådet, Statistiska centralbyrån, ULF-undersökningen.

* Storstadsområden = H1-H2, Större städer = H3 och Övriga = H4-H6.

** Födda i Sverige = Unga födda i Sverige med båda föräldrarna födda i Sverige. Födda utomlands = Unga födda utomlands oavsett föräldrarnas bakgrund.

Kultur och fritid

Föreningsliv

Enligt indikatorredovisningen deltar unga i föreningslivet i lägre grad än äldre. År 2010/2011 angav 38 procent av unga i åldern 16–25 år att de deltagit i ett föreningsmöte de senaste 12 månaderna, vilket är en svag ökning från mätningen 2008/09. Det är dock vanligare att 16–19-åringar deltar i föreningslivet än att 20–25-åringar gör det. Mötesdeltagandet var lika omfattande bland tjejer som bland killar generellt, men unga med utländsk bakgrund, och framför allt tjejer med utländsk bakgrund, deltog i lägre grad i föreningsaktiviteter. Geografiskt sett var föreningsaktiviteten bland unga mest omfattande på mindre orter. Andelen som deltar i föreningsmöten har sjunkit markant de senaste 15 åren, både bland unga och bland äldre.

Föreningslivet kan sägas ha dubbla roller, dels att erbjuda en meningsfull fritid, dels att vara en demokratiskola. I föreningar kan unga få en inblick i demokratiska beslutsprocesser och en möjlighet att påverka beslut. I Ungdomsstyrelsens *Fokus 10 – en analys av ungas inflytande* (2010) beskrivs bland annat inflytande i föreningslivet. I rapporten framkommer att hälften av alla unga som är med i någon förening är nöjda med det inflytande de har, 20 procent vill ha mer inflytande medan de övriga säger att de inte vill påverka föreningens verksamhet.

Nästan 30 procent av unga i åldern 16–25 år är medlemmar i någon ungdomsorganisation. Ungas organisering stöds via bidrag som bland annat handläggs av Ungdomsstyrelsen. I mars 2011 trädde den nya *Förordningen om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer* i kraft (SFS 2011:65). Det övergripande syftet med bidraget är att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. Antalet organisationer som beviljats bidrag har ökat sedan början av 2000-talet.

Ungas organisering stöds också av kommuner. Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer, LSU, har genomfört en kartläggning av lokalt stöd till ungas organisering. Rapporten visar bland annat att mindre än hälften av de tillfrågade kommunerna har ett uttalat syfte med sitt stöd till ungdomsorganisationerna. Det är även få kommuner som ställer krav på antalet unga i styrelsen eller som medlemmar. Dessutom är reglerna för ungas föreningsstöd lokalt ofta utformade som reglerna för idrottens stöd, vilket kan skapa hinder för den mångfald av ungas föreningar som finns. LSU menar att rapporten synliggör många kommuners okunskap om ungdomsorganisationer och deras roll på lokal nivå (LSU 2012).

Indikatorerna visar att vissa grupper av unga är mindre aktiva i föreningslivet än andra, särskilt tjejer med utländsk bakgrund deltog i lägre grad i föreningsaktiviteter. I *Fokus 10* (Ungdomsstyrelsen 2010) studerades hur ungdomsorganisationerna arbetar för att engagera unga i utsatta bostadsområden där andelen med utländsk bakgrund är stor. Resultatet visade att det saknas uppföljning och kartläggning av vilka grupper som är underrepresenterade bland ungdomsorganisationernas medlemmar. Trots det har ungefär hälften av de intervjuade organisationerna särskilda strategier för att nå målgrupper som man upplever som underrepresenterade.

Regeringen har riktat vissa åtgärder för att särskilt stimulera ungas engagemang i föreningslivet i områden som utmärks av låg organisationsgrad. Organisationer som vill arbeta med uppsökande metoder på lokal nivå, till exempel engagemangsguider, har kunnat ansöka om medel som bland annat handläggs av Ungdomsstyrelsen. I Ungdomsstyrelsens andra rapport om engagemangsguider, *Vägar till engagemang* (Ungdomsstyrelsen 2012a), lyfts bland annat framgångsfaktorer med arbetet. Det som gav bäst effekt var att skapa bra och personliga relationer. Det fanns också deltagare i projekten som själva övergick till att fungera som ambassadörer för föreningslivet. Ungdomsstyrelsens rapport belyser även vikten av att utveckla nya former av föreningsdeltagande för att nå målgruppen som ofta har aktiviteten och inte medlemskapet i centrum. I Ungdomsstyrelsens tredje rapport om engagemangsformer, *Engagemang som gör skillnad* (Ungdomsstyrelsen 2013), lyfts däremot vikten av att inte enbart inrikta sig på att engagera nya målgrupper utan också på att föreningarna behöver förändra sina arbetssätt. Till exempel behöver trösklarna för medverkan i föreningslivet sänkas.

I Ungdomsstyrelsens regleringsbrev för 2013 fick myndigheten i uppdrag att fortsätta fördela medel till verksamheter med så kallade engagemangsguider (regeringsbeslut 2013a).

I propositionen *En politik för det civila samhället* (prop. 2009/10:55) lämnade regeringen förslag till nya mål och inriktningar för det civila samhället som skulle ersätta folkrörelsepolitiken. Genom den nya politiken vill regeringen lyfta fram det civila samhällets betydelse samt utveckla och tydliggöra relationen mellan staten och det civila samhället. Målet för politiken är att förbättra villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin genom att utveckla människors möjlighet till delaktighet och att stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden. Ungdomsstyrelsen har från 2012 ett kunskapsuppdrag (SFS 2007:1140) kopplat till det civila samhället. Uppdraget innebär bland annat ett ansvar för att det finns samlad kunskap om det civila samhällets villkor, sammansättning och utveckling.

Ungdomsstyrelsen har även fått i uppdrag av regeringen att kartlägga föreningslivets arbete för att förebygga sexuella övergrepp och kränkningar mot flickor och pojkar (regeringsbeslut 2013b). Uppdraget ska genomföras ur ett barnrättsperspektiv men också ur ett jämställdhetsperspektiv. Utifrån kartläggningen ska Ungdomsstyrelsen lyfta goda exempel på förebyggande insatser inom föreningslivet och arbetsmetoder som används när ett faktiskt övergrepp har skett. Inom ramen för regeringsuppdraget ska Ungdomsstyrelsen också sprida dessa resultat till verksamheter inom det civila samhället som riktar sig till barn och unga. Uppdraget löper under 2012–2015 och slutrapport ska lämnas till regeringen i februari 2015.

Idrottsutövande

Målet för idrottspolitiken är bland annat att ge medborgarna möjlighet att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa. För att främja fysisk hälsa är det viktigt att väcka intresse för motion och idrott bland de barn och unga som inte utövar fysisk aktivitet. Drygt 85 procent av unga i åldern 7–19 år och drygt 77 procent av de i åldern 20–29 år motionerade minst en gång i veckan 2012. För de som är yngre än 20 år är skillnaderna små mellan tjejer och killar. Däremot är andelen tjejer i åldern 20–29 år som motionerar större än andelen killar.

Sedan 2000 har andelen unga i åldern 7–14 år som motionerar varit relativt konstant medan andelen minskat bland de som är i åldern 15–19 år, speciellt bland killar. Andelen som 2012 tävlade eller tränade var 54 procent bland 7–14-åringar, 39 procent bland 15–19-åringar och 18 procent bland 20–29-åringar. Det var vanligare att killar uppgav att de tränade än att tjejer gjorde det. Sedan 2000 har andelen som tränar och tävlar ökat bland 7–14-åringarna men minskat bland 15–29-åringarna.

Indikatorerna för idrottsutövande beskriver inte situationen för unga med svensk respektive utländsk bakgrund. Riksidrottsförbundet visar dock i sin studie *Idrott och integration – en statistisk undersökning 2010* (Riksidrottsförbundet 2010) att unga med utländsk bakgrund i stor utsträckning är aktiva i idrottsföreningar, men att deltagandet är koncentrerat till några idrotter som fotboll, basket och kampsport.

Killar med utländsk bakgrund tränar eller tävlar i nästan lika stor utsträckning som killar med svensk bakgrund (drygt 50 procent), medan tjejer med utländsk bakgrund i mindre utsträckning än tjejer med svensk bakgrund tränar eller tävlar i en idrottsförening (drygt 30 procent jämfört med knappt 50 procent). Undersökningen visar dessutom att idrotten behöver arbeta mer intensivt med värderingsfrågor och attityder i sin ledarutbildning, med att sänka kostnader och att göra anläggningarna mer tillgängliga samt med att lära av de idrotter som idag har stor mångfald.

Ungdomsstyrelsen lämnade 2011 rapporten *När var hur – om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011) till regeringen. Studien visar att det 2009 var vanligare att idrotta och motionera utanför en klubb eller förening än att göra det i en förening. Bland unga är det 11 procent som aldrig idrottar/motionerar, varken i en klubb/förening eller oorganiserat. Ungdomsstyrelsen jämförde i vilken grad unga utövar kultur respektive idrottar och motionerar. Det är svårt att göra en fullt rättvis jämförelse mellan utövandet av kultur och utövandet av idrott, bland annat beroende på hur man definierar de båda aktiviteterna. Jämförs den breda definitionen av kulturutövande med de som idrottar/motionerar även utanför föreningsidrotten är det en större andel unga som idrottar/motionerar minst en gång i veckan. Dock är både kultur och idrott omfattande fritidsaktiviteter bland unga och det är vanligt att de unga är aktiva inom båda aktiviteterna.

Kulturvanor

De redovisade indikatorerna kring unga och kultur ger en begränsad bild av ungas kulturutövande och kulturkonsumtion. Till exempel saknas uppgifter om hur många unga som dansar, som ägnar sig åt aktiviteter som är kopplade till informationsteknik eller vilka aktiviteter unga ägnar sig åt när de deltar i de studiecirkel eller kurser som finns med i statistiken. Indikatorn bygger dessutom på en undersökning som gjordes 2006/2007.

Trots detta kan vi se intressanta resultat. De vanligaste kulturaktiviteterna bland unga är att gå på bio och att läsa böcker. I de flesta beskrivna kulturaktiviteter ser vi en minskning bland unga mellan 1982/83 och 2006/07. Bland annat har det skett stora minskningar bland unga som läser böcker och skriver (dagbok, dikter, brev etcetera). Särskilt stor är minskningen bland de som uppger att de läser böcker regelbundet. Andelen unga som spelar instrument har också minskat, medan gruppen konsertbesökare är ungefär lika stor som tidigare. Ser vi till tjejers och killars kulturvanor är tjejer generellt sett i högre grad aktiva än killar, särskilt läser de böcker och besöker bibliotek i större utsträckning. Unga boende i storstäder ägnar sig i högre grad åt kulturaktiviteter än boende i mindre kommuner och unga födda i Sverige är, med undantag av skrivande, i större utsträckning aktiva än unga födda utomlands.

I Ungdomsstyrelsens studie *När var hur – om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011) beskrivs ungas kulturutövande på fritiden. I rapporten konstateras att väldigt många unga ägnar sig åt kulturutövande på fritiden.

Enligt *När var hur* har 68 procent av unga i åldern 13–25 år ägnat sig åt kultur under det senaste året om man definierar kultur som de klassiska konstformerna, det vill säga bild, musik, skrivande, dans och teater. Räknas även slöjd och hantverk, aktiviteter som nycirkus och lajv samt aktiviteter kopplade till teknik och internet in i definitionen har hela 91 procent ägnat sig åt kultur på fritiden det senaste året. De populäraste kulturutövandeformerna är i tur och ordning slöjd och hantverk, bild, musik och att skriva. Därefter följer dans och teater.

Liksom Kulturrådets indikatorer visar Ungdomsstyrelsens rapport på stora skillnader i kulturutövning mellan könen. Bortsett från musik har större andelar tjejer ägnat sig åt de klassiska konstformerna. Ungdomsstyrelsen undersökte i rapporten även medelstillelningen till ungas kulturutövande. Att tjejer i större utsträckning är aktiva kulturutövare utom i musik är viktigt att sätta i relation till att de största offentligt finansierade arenorna för kulturutövande är musik- och kulturskolor, studieförbund och öppna mötesplatser för unga. På dessa arenor är musiken dominerande, vilket bidrar till att killar är i majoritet.

Detta betyder att utbudet på de offentligt finansierade arenorna inte motsvarar de aktiviteter som unga själva ägnar sig åt. Det går att hävda att den offentliga medelstilledningen i mindre utsträckning används till tjejers aktiviteter än till killars. Det går bland annat att notera att tjejer är överrepresenterade i musik- och kulturskolornas verksamhet som främst riktar sig till personer under 13 år. Killar är överrepresenterade i studieförbundens cirklar med kulturinriktning för unga i åldern 13–24 år. Det går att ställa sig frågan vad som görs för att möta unga tjejers kulturutövande inom olika arenor.

När var hur tar dessutom upp hemmets och föräldrarnas betydelse för ungas kulturutövning. Rapporten visar att det finns ett samband mellan föräldrarnas utbildningsnivå och uppmuntran till kulturutövande. Detta visar på föräldrarnas viktiga roll, men även på vikten av att det finns offentligfinansierade arenor för de unga som inte får uppmuntran hemifrån.

I rapporten jämförs även medelstilledningen till kulturverksamheter i förhållande till andra verksamheter. Ur ett jämställdhetsperspektiv ser vi att även inom idrotten får killar en större del av stödet eftersom en större andel killar ägnar sig åt föreningsidrottande.

I propositionen *Tid för kultur* (prop. 2009/10:3) fastslogs det nya kulturpolitiska målet att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. För att nå detta mål ska barns och ungas rätt till kultur särskilt uppmärksammas. En ny modell för samspel mellan stat, kommuner och landsting infördes under 2011, den så kallade kultursamverkansmodellen.⁹¹ De dokument som ligger till grund för processen kring kultursamverkansmodellen saknar preciseringar av vilka som ses som unga. När man talar om ungas kulturutövande handlar det framförallt om utövande i skolan.

Kulturrådet beslutade i december 2011 om föreskrifter för den första uppföljningen av bidrag till regional kulturverksamhet genom kultursamverkansmodellen. Föreskrifterna innehåller särskilda anvisningar för hur barn- och ungdomsverksamhet ska redovisas. Åldersindelningen i kommande redovisningar bygger på Ungdomsstyrelsens förslag i rapporten *När var hur*. Genom en indelning i grupperna 0–12, 13–18 och 19–25 år går det att följa upp både arbetet med barn och arbetet med unga. Myndigheten för kulturanalys har genomfört en första utvärdering av kultursamverkansmodellen. Utvärderingen visar att den dialogprocess som ingår i modellen har bidragit till att kultur har hamnat högt på den politiska dagordningen i regionerna (Myndigheten för kulturanalys 2012).

I *När, var, hur – om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011) föreslog Ungdomsstyrelsen att det borde göras en återkommande kulturvaneenkät, bland annat i gruppen unga. I arbetsgruppen för barns rätt till kultur⁹² pågår en diskussion om hur detta ska gå till. En kulturvaneenkät är viktigt för uppföljning inom ungdoms- och kulturpolitiken. En sådan skulle även kunna användas i uppföljningen av funktionshinderspolitiken eftersom det finns brister i funktionsnedsattas tillgång och möjligheter till kulturaktiviteter. I indikatorn om kulturutövande finns inga uppgifter om unga med funktionsnedsättning.

⁹¹ Se www.kulturradet.se.

⁹² Arbetsgruppen för barns rätt till kultur är en del av ett myndighetsnätverk som syftar till att trygga barns och ungas rätt till kultur. Ett tiotal myndigheter ingår i nätverket.

Fritid för alla?

Flera undersökningar visar att det finns grupper av unga som i mindre utsträckning är aktiva på sin fritid. I Ungdomsstyrelsens rapport *Fokus 12 – levnadsvillkor för unga med funktionsnedsättning* (2012b) ser vi att unga med funktionsnedsättning inom flera områden är mindre aktiva på sin fritid än unga utan funktionsnedsättning. Det är relativt små skillnader mellan grupperna i kulturaktiviteter och föreningsliv, men större skillnader i motionsaktiviteter och idrottsutövande. Det finns flera orsaker till dessa resultat. En del handlar om bristen på tillgänglighet, där tillgängligheten innefattar såväl den fysiska lokalen och möjligheten att ta sig till lokalen som information om fritidsverksamheten och bemötandet av personal och andra ungdomar.

I arbetet med att göra fritiden tillgänglig för alla spelar kommunerna en viktig roll. Kommuner kan genom bland annat verksamheter, krav på tillgänglighet i bidragsgivning och arbete med planer och mål förbättra möjligheten för fler unga att delta i fritidsverksamheterna. Det är dock långt ifrån alla kommuner som har särskilda handlingsplaner för fritidsfrågor och personer med funktionsnedsättning. Så gott som inga kommuner har några utarbetade rutiner för att följa upp och utvärdera satsningarna. Inte heller finns det någon samlad kunskap om vilka unga som verkligen deltar i fritidsverksamheter på fritidsgårdar, i ungdomens hus och i olika kultur- och idrottsaktiviteter.

Unga hbtq-personer är en annan grupp som uppvisar ett betydligt lägre deltagande än övriga unga, särskilt inom motion och idrott. Idrottsrörelsen står inför stora utmaningar att skapa icke-diskriminerande miljöer, det lyfter Ungdomsstyrelsen i publikationerna *Om unga hbtq-personer – fritid* och *Om unga hbtq-personer – hälsa* (Ungdomsstyrelsen 2012c, d). Detta eftersom det är stora skillnader mellan andelen unga homo- eller bisexuella personer och andelen unga heterosexuella personer (16–25 år) som idrottar i en förening och motionerar varje vecka.

Av de unga heterosexuella killarna svarade 39 procent att de idrottar varje vecka i en förening. Bland homo- och bisexuella killar var andelen 22 procent. Av de unga heterosexuella tjejerna svarade 36 procent att de idrottar varje vecka i en förening. Bland de homo- och bisexuella tjejerna var andelen 26 procent. Bland killarna var det en något större andel heterosexuella (58 procent) än homo- och bisexuella (45 procent) som angav att de idrottar eller motionerar varje vecka, men inte i en förening. Bland tjejerna var det en något större andel heterosexuella (58 procent) än homo- och bisexuella (52 procent) som angav att de idrottar eller motionerar varje vecka, men inte i en förening (Ungdomsstyrelsen 2012c, d).

Ungdomsstyrelsens senaste siffror från den årliga ungdomsenkäten 2012⁹³ visar att över 11 procent av de unga homo- eller bisexuella, eller som är osäkra på sin sexuella läggning, har känt sig rädda eller otrygga i samband med idrottsutövande i en förening under det senaste halvåret. Bland unga heterosexuella är siffran omkring 1 procent. Ungdomsenkäten 2012 visar även att närmare 40 procent av heterosexuella unga idrottar varje vecka i en klubb eller en förening jämfört med omkring 27 procent av de unga homo- eller bisexuella, eller som är osäkra på sin sexuella läggning. Bland killarna är skillnaden störst: nästan 38 procent av de heterosexuella killarna idrottar i en förening jämfört med omkring 25 procent av de killar som är homo- eller bisexuella, eller som är osäkra på sin sexuella läggning.

⁹³ Ungdomsstyrelsens siffror kommer från ungdomsenkäten 2012 där 2 251 personer, av 4 500 slumpvis utvalda unga i åldern 16–25 år svarade via webb eller vanlig post på utskickade frågor.

Många unga idrottar på egen hand. Ungdomsstyrelsens senaste siffror från ungdomsenkäten 2012 visar att de killar som definierar sig som homo- eller bisexuella, eller som osäkra på sin sexuella läggning, inte idrottar i en idrottsklubb eller förening i lika stor utsträckning som de heterosexuella killarna. Det är 66 procent av killarna som är homo- eller bisexuella, eller som är osäkra på sin sexuella läggning, som aldrig idrottar eller motionerar i en klubb eller förening, jämfört med 53 procent av de heterosexuella killarna.

I en kvalitativ studie som Ungdomsstyrelsen tagit fram om unga hbtq-personers fritid framgår att omklädningsrum är en fysisk miljö som kan innebära en stor begränsning för idrottsutövandet i denna grupp. Särskilt lyfts denna problematik bland unga transpersoner (Ungdomsstyrelsen 2012d). Dessutom uppgav knappt var tionde kille (13–20 år) att han har en ledare inom lagsport som inte gillar homosexuella. Bland tjejerna i samma ålder var det 2 procent som uppgav detta (Ungdomsstyrelsen 2005).

Följden av könsstereotypa normer inom idrotten, könsuppdelningen, bristen på förebilder, låg hbtq-kompetens och låg vuxennärvaro blir att många hbtq-ungdomar lämnar idrotten visar en ny rapport om hbtq och idrott som tagits fram i samarbete mellan Riksidrottsförbundet, RFSL och RFSL Ungdom (Riksidrottsförbundet 2013). Transungdomar är de som främst slutar med föreningsidrott och istället ägnar sig åt gymträning eller annan individuell träning som inte kräver ledare, lagkamrater eller omklädningsrum. Resultatet är att idrottsvärlden missar potentiella idrottsstjärnor men även att hbtq-ungdomarna inte får tillgång till den offentligt finansierade idrotten som andra ungdomar.

Tillgången till säkra mötesplatser är central ur ett hälsofrämjande perspektiv för unga homosexuella, bisexuella och transpersoner. Möjligheten att kunna träffas på mötesplatser som är till särskilt för dem, där de kan känna sig trygga och slippa bli ifrågasatta på grund av sin sexuella läggning, sin könsidentitet eller sitt könsuttryck, är viktiga för att stärka deras psykiska hälsa. För de unga som varken i samhället eller inom sin familj möter acceptans för sin sexuella läggning eller könsidentitet, fyller dessa verksamheter ett stort behov (Ungdomsstyrelsen 2012c).

De framgångsfaktorer som lyfts i *Fokus 12* (Ungdomsstyrelsen 2012b) för att förbättra fritiden för unga med funktionsnedsättning är bättre samverkan, ökad kunskap hos ledare och att insatserna följs upp. I svaren på Ungdomsstyrelsens ungdomsenkät ser vi i flera frågor liknande mönster mellan svaren från unga hbtq-personer och unga med funktionsnedsättning. Det är till exempel mer än dubbelt så vanligt att unga med funktionsnedsättning respektive homo- eller bisexuella unga någon gång avstått från att besöka eller delta i någon fritidsverksamhet för att de varit oroliga att bli dåligt bemötta eller behandlade, jämfört med unga utan funktionsnedsättning respektive heterosexuella unga. I arbetet för att förbättra möjligheterna för dessa grupper att delta i fritidsverksamheter behöver därför fritidspersonal bland annat utbildas i normkritik.

Det finns även andra bakgrundsvariabler som påverkar i vilken utsträckning man som ung är aktiv på fritiden. Centrum för idrottsforskning (CIF) har fått i uppdrag att följa upp statens stöd till idrotten genom ett antal indikatorer inom fem målområden. I rapporten *Uppföljning av statens stöd till idrotten 2010* framkommer att barn till sammanboende föräldrar och till högskoleutbildade idrottar i större utsträckning än barn till ensamstående föräldrar respektive föräldrar med endast gymnasieutbildning (Centrum för idrottsforskning 2011).

Indikatorerna visar även på de stora skillnader i idrottande mellan killar och tjejer med utländsk bakgrund som tidigare nämnts. Centrum för idrottsforskning konstaterar att det å ena sidan verkar som att familjesituation, socioekonomi och bakgrund påverkar ungas möjlighet att idrotta och att det finns visst fog för påståendet att idrotten inte är lika tillgänglig för alla. Å andra sidan är det påfallande många i samtliga kategorier som uppger sig idrotta regelbundet. Även i de kategorier som är minst representerade – till exempel unga med ensamstående föräldrar och tjejer med utländsk bakgrund – uppger sig nästan hälften idrotta minst en dag i veckan (Centrum för idrottsforskning 2011).

Gymnastik- och idrottshögskolan och Centrum för idrottsforskning har under 2012 analyserat vad som kännetecknar en bra föreningsdriven idrottsverksamhet som får barn och ungdomar att vilja fortsätta idrotta. De ska lyfta fram goda exempel samt metoder och arbetssätt inom olika idrotter och även studera hur olika idrottsmiljöer påverkar barns och ungas fysiska och psykiska utveckling. Barn och unga med funktionsnedsättningar ska uppmärksammas särskilt. Uppdraget ska redovisas i maj 2013 (regeringsbeslut 2011a).

Mötesplatser med flera funktioner

Ungdomars fritid utgörs inte bara av organiserade kultur- och idrottsaktiviteter. En stor del av det man gör på sin fritid sker i oorganiserade former. Det kan också ske på olika mötesplatser som fritidsgårdar och ungdomens hus. Mötesplatser för unga lockar dock inte alla unga, enligt en undersökning från Ungdomsstyrelsen besöker nästan fyra av fem unga i åldern 16–20 år aldrig sådana mötesplatser (Ungdomsstyrelsen 2010). Undersökningen visar också att en något högre andel unga vars föräldrar är lågutbildade respektive arbetslösa eller sjukskrivna besöker mötesplatserna.

Förutom att vara en plats för avkoppling där man kan träffa kompisar har mötesplatserna många olika funktioner för unga. Mötesplatserna är ofta ett ställe där ungdomsråd och ungdomsparlament möts och de är också ofta forum för föreningslivets verksamheter, vilket möjliggör kontakter mellan unga och folkrörelsernas olika aktörer.

I Ungdomsstyrelsens *Lika olika som lika* (Ungdomsstyrelsen 2009) uppmärksammas lokala inflytandeformer för unga. Eftersom unga i riskzon är en överrepresenterad grupp på fritidsgårdarna blir verksamheten där en särskilt viktig arena för inflytande och delaktighet för dem. Rapporten visar att många kommuner medvetet och aktivt arbetar med rekrytering från fritidsgårdarna till det lokala inflytandeforumet. I flera kommuner har mötesplatserna också blivit en allt viktigare arena för arbetsmarknadspolitiska insatser då särskilda verksamheter riktade till unga som inte går i skolan eller arbetar placeras där.

På fritidsgårdarna ägnar sig unga också åt kulturverksamheter, något som sällan uppmärksammas. Mötesplatserna för unga är viktiga arenor för traditionell musik, dans, teater, film och andra etablerade kulturella verksamheter, men även för nya uttryck och rörelser. I *Mötesplatser för unga* (Ungdomsstyrelsen 2008) beskrivs hur flera verksamheter har lyckats nå unga som inte i vanliga fall deltar i kulturaktiviteter. I Ungdomsstyrelsens *När var hur* (Ungdomsstyrelsen 2011) lyfts också olika typer av fritidsgårdar, ungdomsgårdar, ungdomens hus, musikhus och kulturhus upp av kommunala företrädare som viktiga arenor för ungas kulturutövande. Den lilla uppmärksamhet som mötesplatserna hittills fått som kulturarenor är problematisk eftersom denna del av ungas kulturella erfarenheter kan få stor betydelse för deras identitetsutveckling och även för det kulturella livet i stort.

Skapande skola

Genom att ta del av kultur i skolan kan möjligheten att delta i kulturaktiviteter på fritiden öka, framförallt för de unga som inte får med sig det hemifrån. Detta lyfts i Ungdomsstyrelsens rapport *När var hur* (2011). Ett av den nationella kulturpolitikens prioriterade områden är barns och ungas rätt till kultur. Kulturrådets barn- och ungdomskulturstrategi har som mål är att minst 30 procent av myndighetens bidragsgivning ska gå till verksamheter för barn och unga. En viktig del i detta är bidraget *Skapande skola* som infördes 2008. Skapande skola syftar bland annat till att barn och unga ska få ta del av professionell kulturverksamhet i skolan.

I februari 2012 publicerades rapporten *Skapande skola – en nulägesanalys* (Statens kulturråd 2012). Den visar att uppskattningsvis hälften av alla unga i årskurs 7–9 nåddes av stöd inom ramen för Skapande skola under läsåret 2010/11. Skolhuvudmännen anser att insatserna bidrog till att stärka elevernas självkänsla och att de fått en möjlighet att visa kompetenser och talanger som lärarna inte sett tidigare. En av fem, 20 procent, uppger dessutom att insatserna bidrog till bättre samarbetsklimat på skolorna.

Internationellt perspektiv

Föreningsliv

Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK)⁹⁴ viger Europaåret 2013 åt frågor som rör livskvalitet för EU-medborgarna⁹⁵. En viktig sak som ska tas fram till och med 2015 är ett så kallat europeiskt system för att validera frivilliginsatser. Detta system ska mäta individers kunskaper och kompetens som rör sig utanför skola och arbete. Det kan till exempel handla om sport, ledarskap eller resor man gjort och som visar på användbara färdigheter för det livslånga lärandet.⁹⁶ I förlängningen kan framtagna modeller för detta långsiktiga arbete förhoppningsvis minska ungdomsarbetslösheten.

I februari 2013 etablerades även ett nätverk inom EU som samlar organisationer aktiva i volontärarbete (European Alliance for Volunteering).⁹⁷ Den europeiska alliansen för volontärarbete fungerar som ett samarbetsprojekt och stödjande nav för europeiska, nationella och regionala organisationer som omfattar volontärer eller som stöder eller främjar volontärarbete. En intressant kanadensisk forskningsstudie visar att människor som engagerar sig frivilligt förbättrar sin hälsa när det gäller hjärt- och kärlsjukdomar (Hannah et al. 2013). En grupp unga människor undersöktes och inom 10 veckor, med en timmes frivilligt engagemang per vecka, hade deras värden förbättrats.

Idrott

I och med att Lissabonfördraget trädde i kraft 2009 tillkom området idrott för EU. Detta innebär att för den framtida programperioden 2014–2020 kommer även idrott att vara en del av EU:s fonder. Idrott inkluderas därmed i Europeiska kommissionens förslag *Erasmus for all* om att slå ihop sju av de nuvarande programmen till ett program för allmän och yrkesinriktad utbildning, ungdom och idrott (Europeiska gemenskapernas kommission 2011). I ramverket för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet poängteras också idrottens vikt för att skapa god hälsa (Europeiska unionens råd 2009).

Kultur

Det finns få internationella studier av ungas kulturvanor. På uppdrag av Europeiska kommissionen publicerades dock under 2010 rapporten *Access of young people to culture – final report*, en beskrivning av ungas kulturutövande inom EU (Interarts Foundation 2010). Rapporten visar inte jämförande statistik mellan länderna utan lyfter snarare fram olika exempel. Bland rapportens slutsatser märks att unga inte är en homogen grupp och att:

- de behöver olika, koordinerade och långsiktiga åtgärder för att få tillgång till kultur.
- pengar, geografiska hinder och tid är de största hindren för att unga ska få tillgång till kultur.
- familjen, den sociala miljön och den ideella sektorn påverkar ungas kulturutövning.
- kunskapen om ungas deltagande och tillgång till kultur bör utvecklas.

Bland rapportens rekommendationer märks bland annat att medlemsstaterna ska inkludera tillgång till kultur som en av de viktigaste prioriteringarna i ungdomspolitikerna (Interarts Foundation 2010).

⁹⁴ EESK har som sin viktigaste uppgift att fungera som förbindelselänk mellan EU-institutionerna och det organiserade civila samhället.

⁹⁵ <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.sv>, www.europa.eu/citizens-2013

⁹⁶ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/informal_en.htm

⁹⁷ <http://www.cev.be/uploads/2013/02/EAV-Establishment-Press-Release.pdf>

I ramverket för det europeiska samarbetet inom ungdomsområdet framhålls bland annat vikten av att unga får tillgång till miljöer där de kan utveckla sin kreativitet och sina intressen. Vidare att man ska underlätta synergier inom områdena kultur, utbildning, hälsa, social delaktighet, medier, anställning och ungdom för att kunna främja ungas kreativitet och innovationsförmåga (Europeiska unionens råd 2009).

I mars 2011 offentliggjordes EU:s nya indikatorer med syftet att ge en sektorsövergripande bild av levnadsvillkoren för ungdomar i EU. De 40 indikatorerna följer de åtta temaområden som ingår i ramverket för ungdomspolitiskt samarbete i EU. Indikatorsystemet är relativt nytt och det finns inte jämförande svenska siffror för alla indikatorer. De baseras på uppgifter från Eurostat.⁹⁸ Av de 40 indikatorerna finns ett antal med inriktning på kultur och föreningsdeltagande, men tyvärr finns inga siffror på nationell nivå för Sverige.

⁹⁸ Eurostat, Dashboard of EU Youth Indicators:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_social_policy_equality/youth_policy/dashboard_youth.

Referenser

Centrum för idrottsforskning (2011). *Uppföljning av statens stöd till idrotten 2010*. Centrum för idrottsforsknings skrifter 2011:1.

Europeiska gemenskapernas kommission (2011). *Förslag till Europaparlamentet och Rådets Förordning om inrättande av "ERASMUS FÖR ALLA", Unionens program för allmän utbildning, yrkesutbildning, ungdom och idrott*.

Europeiska unionens råd (2009). *Rådets resolution om förnyade ramar för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet (2010–2018)*. Nr: 14451/09 JEUN 46 EDUC 157 SOC 597.

Hannah M. C. et al. (2013). Effect of Volunteering on Risk Factors for Cardiovascular Disease in Adolescents: A Randomized Controlled Trial. *JAMA Pediatr.* 167(4):327-332.

Interarts Foundation (2010). *Access of young people to culture – final report*. Europeiska kommissionens generaldirektorat för utbildning och kultur.

LSU – Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (2012). *Med vilket syfte? En kartläggning av lokalt stöd till ungas organisering*. Stockholm: LSU.

Myndigheten för Kulturanalys (2012). *Kultursamverkansmodellen. En första utvärdering*, Stockholm: Myndigheten för Kulturanalys.

Regeringsbeslut (2011a). *Uppdrag till Gymnastik- och idrottshögskolan, Centrum för idrottsforskning, att följa upp statens stöd till idrotten*. Ku2011/1965/MFI.

Regeringsbeslut (2011b). *Ungdomsstyrelsens regleringsbrev för verksamhetsåret 2012*. U2011/7070/UC.

Regeringsbeslut (2013a). *Regleringsbrev för budgetåret 2013 avseende Ungdomsstyrelsen*, U2013/2026/UC.

Regeringsbeslut (2013b). *Uppdrag i fråga om föreningslivet*, U2012/106/UC.

Regeringens proposition 2009/10:3 *Tid för kultur*.

Regeringens proposition 2009/10:55 *En politik för det civila samhället*.

Riksidrottsförbundet (2010). *Idrott och integration – en statistisk undersökning 2010*. Stockholm: Andrén & Holm.

Riksidrottsförbundet (2013). *Hbtq och idrott. Ungdomars erfarenheter och villkor inom svensk idrott*. FoU-rapport 2013:1. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

SFS 2007:1140 *Förordning med instruktion för Ungdomsstyrelsen*.

SFS 2011:65 *Förordning om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer*.

Statens kulturråd (2012). *Skapande skola – en nulägesanalys*. Stockholm: Statens kulturråd.

Ungdomsstyrelsen (2005). *Unga och föreningsidrotten*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2008). *Mötesplatser för unga – aktörerna, vägvalen och politiken*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009). *Lika olika som lika – om former för lokalt inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010). *Fokus 10 – en analys av ungas inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2011). *När var hur – om ungas kultur*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2012a). *Vägar till engagemang – verksamheter med engagemangsguider 2011*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2012b). *Fokus 12 – levnadsvillkor för unga med funktionsnedsättning*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2012c). *Om unga hbtq-personer – fritid*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2012d). *Om unga hbtq-personer – hälsa*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2013). *Engagemang som gör skillnad*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Elektroniska källor

Kulturrådet
www.kulturradet.se

Europa 2020
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_social_policy_equality/youth_policy/dashboard_youth, Hämtad 2013-04-29

<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.sv> www.europa.eu/citizens-2013, Hämtad 2013-04-29

www.europa.eu/citizens-2013, Hämtad 2013-05-07

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/informal_en.htm, Hämtad 2013-05-07

<http://www.cev.be/uploads/2013/02/EAV-Establishment-Press-Release.pdf>, Hämtad 2013-05-07